

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL PREPAREDNESS OF CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF PHYSICAL TRAINING

УДК 355.233.2:796
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.11>

Петрачков О.В.,
канд. пед. наук, доцент, начальник
Навчально-наукового інституту фізичної
культури та спортивно-оздоровчих
технологій
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського

Білошицький В.В.,
начальник науково-дослідної
лабораторії наукового супроводження
розроблення нормативів і стандартів
фізичної підготовки і спорту
Науково-дослідного центру проблем
фізичного виховання, спеціальної
фізичної підготовки і спорту
Навчально-наукового інституту фізичної
культури та спортивно-оздоровчих
технологій
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського

Любич Р.І.,
старший викладач кафедри фізичної
підготовки та спорту
Національної академії
Національної гвардії України

Коновалов Д.О.,
науковий співробітник науково-
дослідного відділу розвитку фізичного
виховання, спеціальної фізичної
підготовки і спорту
Науково-дослідного центру проблем
фізичного виховання, спеціальної
фізичної підготовки і спорту
Навчально-наукового інституту фізичної
культури та спортивно-оздоровчих
технологій
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського

Василенко М.М.,
викладач кафедри службово-бойового
застосування підрозділів
Національної гвардії України
Київського факультету
Національної академії
Національної гвардії України

Стаття присвячена актуальним питанням удосконалення індивідуального рівня методичної підготовленості з фізичної підготовки (спеціальної фізичної підготовки) майбутніх офіцерів командного напрямку підготовки Збройних Сил України (ЗСУ) та Національної гвардії України (НГУ). Головною метою роботи є розвиток та удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні різних форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами командного напрямку підготовки ЗСУ та НГУ в системі їх професійної освіти. Під час дослідження членами науково-дослідної групи використані такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної (спеціальної) літератури; моніторинг інтернет-ресурсів; педагогічні спостереження; контрольне тестування рівня теоретичних знань та практичних умінь [12], методи математичної статистики; технічні засоби. З метою визначення ефективності запропонованої нами моделі удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки курсантами старших курсів вищих військових навчальних закладів ЗСУ та НГУ (командного напрямку підготовки) в системі їх фізичної підготовки було проведено педагогічний експеримент (серпень 2018 – червень 2020 р.р.). На початку педагогічного експерименту досліджували цих груп за рівнем розвитку методичних знань та практичних умінь в проведенні форм фізичної підготовки достовірно не відрізнялися ($P > 0.05$). Досліджувані контрольної групи (Кг) під час педагогічного експерименту використовували традиційну методику удосконалення методичних знань та практичних умінь. Представники Ег додатково використовували експериментальну модель розвитку й удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки. Наприкінці педагогічного експерименту відповідно до плану дослідження було проведено визначення рівня сформованості методичних знань та практичних умінь курсантів Ег та Кг. Порівнюючи показники до та після використання запропонованої нами «Модель» розвитку та удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки курсантами Ег та Кг встановлено, що результати, отримані після педагогічного експерименту у досліджуваних групах, суттєво підвищилися у порівнянні із вихідними даними, і ці відмінності здебільшого достовірні (Ег, $P < 0.05$).
Ключові слова: військовослужбовці, майбутні офіцери, модель, методична підго-

товленість, освітній процес, професійна підготовленість, технічні засоби, фізичне виховання.

The article is devoted to topical issues of improving the individual level of methodical training in physical training (special physical training) of future officers of the command direction of training of the Armed Forces of Ukraine (AFU) and the National Guard of Ukraine (NGU). The main purpose of the work is to develop and improve methodological knowledge and practical skills in conducting various forms of physical training by future officers of the command direction of training of the AFU and the NGU University in the system of their professional education. During the research the members of the research group used the following methods: theoretical analysis and generalization of scientific-methodical (special) literature; monitoring of Internet resources; pedagogical observations; control testing of the level of theoretical knowledge and practical skills [12], methods of mathematical statistics; technical means. In order to determine the effectiveness of our proposed model of improving methodological knowledge and practical skills in conducting forms of physical training by senior cadets of higher military educational institutions of the AFU and NGU (team training) in the system of their physical training was conducted pedagogical experiment (August 2018 – June 2020). At the beginning of the pedagogical experiment, the studied groups did not differ significantly in the level of development of methodological knowledge and practical skills in the forms of physical training ($P > 0.05$). The subjects of the control group (Kg) during the pedagogical experiment used the traditional method of improving methodological knowledge and practical skills. Representatives of Eg additionally used an experimental model of development and improvement of methodical knowledge and practical skills in carrying out forms of physical training. At the end of the pedagogical experiment, in accordance with the research plan, the level of formation of methodological knowledge and practical skills of cadets Eg and Kg was determined. Comparing the indicators before and after the use of our proposed "Model" of development and improvement of methodological knowledge and practical skills in conducting forms of physical training cadets Eg and Kg found that the results obtained after a pedagogical experiment in the study groups significantly increased compared to baseline and these differences in mostly reliable (Eg, $P < 0.05$).
Key words: servicemen, future officers, model, methodical training, educational process, professional training, technical means, physical education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні в Україні спостерігаються процеси інтеграції до європейського співтовариства. Ці про-

цеси охоплюють всі ланки державного управління, а також сферу оборони України. Не оминає євроінтеграція й силові структури, такі як Збройні

Сили України, Національна гвардія України, Національна поліція України та інші збройні формування. Своєю чергою трансформація Збройних сил України (ЗСУ) та Національної гвардії України (НГУ) до стандартів НАТО, «гібридна» війна на сході України, військова агресія з боку Російської Федерації вимагає від сучасних військовослужбовців високої професійної підготовленості, адже завдання, які вони виконують, забезпечують мир та спокій в Україні.

Варто також зауважити, що високий рівень бойової готовності військових частин ЗСУ та НГУ загалом забезпечується постійним процесом професійної підготовки військ, який організований із урахуванням бойового досвіду, основних дидактичних принципів навчання та вимог сьогодення, тому пошук сучасних технологій та методик (моделей) підготовки військовослужбовців із урахуванням вищезазначеного є пріоритетним напрямом наукових досліджень. Також важливою сьогодні є організація різнопланової та ефективної підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ та НГУ, які надалі відповідно до своїх посадових обов'язків будуть навчати військової справи підлеглий особовий склад.

Система професійної підготовки в ЗСУ та НГУ передбачає проходження військовослужбовцями різних предметів бойової підготовки, основу яких складають: тактична підготовка, вогнева підготовка та фізична підготовка. Слід відмітити, що фізична підготовленість військовослужбовців напряму забезпечує їх високу індивідуальну професійну придатність, адже неможливо виконати бойове завдання без значних фізичних зусиль. Під час службово-бойової діяльності військовослужбовців ЗСУ та НГУ виникає потреба у спеціалізованих фізичних рухах, які розвиваються та удосконалюються в процесі навчально-тренувальних занять з фізичної підготовки (спеціальної фізичної підготовки), а також проведення інших форм фізичної підготовки.

У військових частинах ЗСУ та НГУ навчально-тренувальні заняття з фізичної підготовки, проведення інших форм фізичної підготовки забезпечується безпосередньо командирами підрозділів, а також начальником фізичної підготовки та спорту, який, крім цього, надає командирам всіх ланок методичну допомогу за фахом. Відповідним чином прослідковується важливість методичної підготовленості командирів підрозділів з фізичної підготовки в організації навчально-тренувальних занять й інших форм фізичної підготовки. Оптимальне поєднання сучасних методів тренування із теоретичними знаннями забезпечує відсутність травмувань під час практичних занять з фізичної підготовки (спеціальної фізичної підготовки) та, безсумнівно, інтенсифікує навчальний процес, що забезпечує поступове зростання фізичного роз-

витку підлеглого особового складу, яке позитивно відображається на виконанні військовослужбовцями завдань за призначенням загалом.

На сучасному етапі реформування систем ЗСУ та НГУ застарілість методичного аспекту фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах освіти (ВВНЗ), які готують майбутніх офіцерів, вимагає змін наявної методики фізичної підготовки особового складу, а отже, удосконалення методичної підготовленості курсантів ВВНЗ ЗСУ та НГУ в системі їх фізичного виховання із використанням новітніх методик (моделей) є актуальним напрямом наукових досліджень.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи і дослідно-конструкторських робіт науково-дослідної лабораторії наукового супроводження розроблення нормативів і стандартів фізичної підготовки і спорту науково-дослідного центру проблем фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (2019–2020 р.р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У результаті аналізу науково-методичної та спеціальної літератури нами встановлено, що питанням удосконалення методичної підготовленості військовослужбовців ЗСУ та НГУ присвячені наукові праці А.С. Андреса, В.М. Афоніна, Д.С. Грищенко, С.І. Глазунова, О.М. Ольхового, А.П. Петрука, О.Г. Піддубного, Романчука С.В., Хацаюка О.В., Чуха А.М. та інших провідних учених і практиків.

Подальший моніторинг науково-методичної літератури у напрямі удосконалення методичної підготовленості майбутніх офіцерів ЗСУ та НГУ в системі фізичного виховання, анкетування провідних фахівців з фізичної підготовки силових структур України, результати попередніх науково-дослідних робіт [1–3] цієї спрямованості, власний бойовий та педагогічний досвід підтверджують необхідність постійного удосконалення системи методичної підготовленості військовослужбовців та працівників силових структур і спеціальних служб України.

Надалі нашу увагу привернули роботи С.В. Романчука [4], О.В. Воронцова [5], А.П. Петрука [6], у яких розкриті питання вирішення проблеми недостатнього рівня методичної підготовленості курсантів командного напряму підготовки ВВНЗ ЗСУ, але які з плином часу є застарілими та потребують внесення відповідних змін (модернізації).

Своєю чергою шляхи та ключові напрями удосконалення системи підготовки керівників занять з фізичної підготовки із військовослужбовцями різних кваліфікацій відображено в роботах: С.М. Жембровського [7], С.В. Романчука [8], С.І. Глазунова [9].

Якісний стан сформованості рівня методичної підготовленості з фізичного виховання у курсантів-випускників ВВНЗ ЗСУ висвітлено в роботах: О.М. Ольхового [10], С.В. Номеровського [11]. На підставі практичних результатів вищезазначених авторів нами були визначені основні складники організації дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (Інтернет-ресурсів) в обраному напрямі дослідження дозволив нам визначити такі суперечності між:

- високим рівнем індивідуальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів командного напрямку підготовки та недостатнім рівнем теоретичних знань і практичних умінь в організації та проведенні форм фізичної підготовки;

- потребою у всебічно розвинутих (підготовлених) офіцерах командного напрямку та неефективними педагогічними умовами формування практичних навичок та теоретичних знань (методичної підготовленості);

- наявністю розвинутої навчально-матеріальної бази (технічних засобів навчання) та відсутністю повного її використання у напрямі всебічного розвитку майбутніх офіцерів.

Попри значну кількість робіт цього напрямку наукових розвідок, присвячених питанням розробки сучасної моделі удосконалення методичної підготовленості майбутніх офіцерів ЗСУ та НГУ в системі фізичного виховання на основі використання новітніх засобів навчання, нами не виявлено, що підкреслює актуальність дослідження.

Мета статті – розвиток та удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні різних форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами командного напрямку підготовки ЗСУ та НГУ в системі їх професійної освіти.

Для досягнення мети дослідження планувався вирішити такі завдання:

- провести аналіз стану та науково-теоретичних передумов удосконалення методичної підготовленості військовослужбовців різних силових відомств у процесі фізичної підготовки;

- дослідити ефективність наявної педагогічної моделі розвитку та удосконалення методичної підготовленості курсантів ВВНЗ ЗСУ та НГУ в системі їх фізичного виховання;

- апробувати експериментальну модель із сучасними засобами навчання, яка спрямована на розвиток і удосконалення теоретичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки (методичної підготовленості) майбутніми офіцерами ЗСУ та НГУ в системі їх професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення ефективності запропонованої нами моделі удосконалення методичних знань та практичних

умінь у проведенні форм фізичної підготовки курсантами старших курсів ВВНЗ ЗСУ та НГУ (командного напрямку підготовки) в системі їх фізичної підготовки було проведено педагогічний експеримент (серпень 2018 – червень 2020 р.р.), у якому взяли участь курсанти навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (n=18 чол., експериментальна група) та Національної академії Національної гвардії України (n=22 чол., контрольна група). На початку педагогічного експерименту досліджували цих груп за рівнем розвитку методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки достовірно не відрізнялися ($P > 0.05$).

Досліджувані контрольної групи (Кг) під час педагогічного експерименту використовували традиційну методику удосконалення методичних знань та практичних умінь, передбачених робочими програмами навчальних дисциплін «Фізичне виховання та методика фізичної підготовки» та «Методична підготовка військовослужбовців НГУ» з підготовки курсантів Національної академії Національної гвардії України.

Свою чергою представники Ег додатково використовували експериментальну модель (надалі «Модель») розвитку й удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки курсантами навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського в процесі вивчення навчальних дисциплін «Теорія і методика викладання фізичного виховання» та «Теорія і організація фізичної підготовки у військах (силах)». Розроблена нами «Модель» впроваджувалась у 2 етапи.

На першому етапі (серпень 2018 р. – вересень 2019 р.) курсантами в рамках самостійної роботи вивчалися керівні документи з організації фізичної підготовки в ЗСУ та НГУ. Крім цього, під час практичних занять з фізичної підготовки відпрацьовувалися тестові завдання (на персональних комп'ютерах). Варто підкреслити, що тестові завдання були створені на базі програмного засобу "TestYourSelf" [12].

Прикладна програма "TestYourSelf" створена для тестування здобувачів вищої освіти. Тематика тестів визначається викладачем, який має можливість підключити для створення питань графічні (jpg, bmp), аудіо- (wav, mp3) або відеофайли (avi, mp4). Тест складається з питання й 4-х можливих варіантів відповіді, серед яких той, кого контролюють, повинен обрати вірний. У налаштуваннях програми можливо визначити критерії тестування (4-бальна шкала, у відсотках 12-бальна шкала, «Болонська» система оцінювання знань та інше),

є також можливість дозволити режим підказок (зі зниженням результату або без нього), забезпечити роботу з паролем.

Паралельно із систематичним тестовим контролем курсантам у години самостійної роботи демонструвалися навчально-методичні фільми, які розкривають методичні особливості проведення форм фізичної підготовки в підрозділах ЗСУ та НГУ. Слід зазначити, що в рамках першого етапу дослідження викладачами (організаторами педагогічного експерименту) також акцентувалася увага на вірній та ефективній методиці проведення навчальних занять з різних розділів фізичної підготовки.

Своєю чергою під час другого етапу (жовтень 2019 – червень 2020 р.р.) під час практичних занять з різних розділів фізичної підготовки, ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи курсанти Ег виконували методичні завдання. Виконання методичного завдання оцінювалося відповідно до встановлених вимог керівних документів з організації фізичної підготовки в ЗСУ та НГУ. Крім цього, досліджуваним Ег на період військового стажування були видані для практичного відпрацювання індивідуальні завдання. Повнота та ефективність їх виконання враховувалась під час щомісячної (річної) атестації за період навчання. Слід зазначити, що обов'язковою умовою реалізації поставлених перед нами завдань було проведення постійного педагогічного контролю на всіх етапах дослідження. Це дозволяло своєчасно вносити корективи у тренувальні програми та методичні завдання.

Наприкінці педагогічного експерименту відповідно до плану дослідження було проведено визначення рівня сформованості методичних знань та практичних умінь курсантів Ег та Кг. Порівнюючи показники до та після використання запропонованої нами «Моделі» розвитку та удосконалення методичних знань та практичних умінь у проведенні форм фізичної підготовки курсантами Ег та Кг встановлено, що результати отримані після педагогічного експерименту у досліджуваних групах суттєво підвищилися у порівнянні із вихідними даними, і ці відмінності здебільшого достовірні (Ег, $P < 0,05$).

Висновки. Таким чином, у результаті дослідження розвинуті та удосконалені методичні знання та практичні уміння в проведенні форм фізичної підготовки майбутніми офіцерами командного напряму підготовки ЗСУ та НГУ в системі їх професійної освіти.

Крім цього, відповідно до результатів моніторингу науково-методичної та спеціальної літератури розроблено та практично апробовано модель удосконалення методичної підготовленості курсантів зазначених категорій (груп). Результати педагогічного експерименту підтверджують високу ефективність запропонованої нами моделі розвитку та удосконалення методичних знань у галузі

теорії та методики фізичної підготовки військовослужбовців ЗСУ та НГУ.

Під час педагогічного експерименту апробовані сучасні тестові програми, навчально-методичні фільми з проведення форм фізичної підготовки, навчальні посібники з організації фізичної підготовки в ЗСУ та НГУ, а також методичні комплекси (індивідуальні завдання), які спрямовані на розвиток і удосконалення теоретичних знань та практичних умінь в проведенні форм фізичної підготовки в ЗСУ та НГУ.

Отже, мета роботи досягнута, а поставлені перед нами завдання виконані. Результати дослідження впроваджені в освітній процес здобувачів вищої освіти (майбутніх офіцерів) Національної академії Національної гвардії України. Перспективи подальших досліджень передбачають розроблення методичних рекомендацій з організації та проведення спортивних заходів (спортивних свят, спортивних вечорів та інших заходів) в підрозділах ЗСУ та НГУ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Камаев О.И., Пилипец А.В., Белошенко Ю.К. Оптимизация соотношения физической и методической подготовки курсантов командного факультета Академии внутренних войск МВД Украины. *Физическое воспитание студентов*. 2011. № 2. С. 47–49.
2. Маракушин А.И., Поддубный А.Г., Коновалов В.В., Кирпенко В.Н. Формирование и диагностика уровня педагогических умений студентов в процессе физического воспитания. *Слобжанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 1 (45). С. 75–80.
3. Шлямар І.Л. Методична підготовленість командира – основа фізичної підготовки підрозділу. *Фізична підготовка особового складу Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід, сучасність проблеми та перспективи розвитку*. 2014. № 1. С. 358–363.
4. Романчук С.В. Методична підготовленість командирів підрозділів щодо організації фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів. *Молода спортивна наука України*. 2009. № 13 (Т.4). С. 178–181.
5. Петрук А.П., Воронцов О.О., Демків А.С., Биков Р.Г., Бичихін Ю.І. Методична підготовка курсантів у процесі фізичного виховання у командних вищих військових навчальних закладах збройних сил України. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 164–168.
6. Петрук А.П. Програма формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ в процесі фізичної підготовки. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. № 5. С. 256–261.
7. Жембровський С.М. Шляхи вдосконалення системи підготовки керівників занять з фізичної підготовки з офіцерами органів управління. *Молода спортивна наука України*. 2009. № 13 (Т.4). С. 68–74.
8. Романчук С.В., Романчук В.В., Боярчук О.М., Гусак О.Д. Підготовка керівників фізичної підготовки під час навчання у військових навчальних

закладах. *Молода спортивна наука України*. 2011. Вип. 13 (Т.4). С. 126–130.

9. Глазунов С.І. Шляхи підвищення ефективності самостійних занять з фізичного вдосконалення військовослужбовців. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2009. № 11. С. 45–48.

10. Ольховий О.М. Модульно-рейтингова система підготовки офіцерів – керівників занять з фізичної підготовки : автореф. дис. ... канд. наук. з фіз. вих. і спорту. Львів : ЛДУФК, 2005. 20 с.

11. Номеровський С.В. Проблемні питання сучасного стану методичної підготовки курсантів військово-морських навчальних закладів під час вивчення навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт». *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців*. 2011. № 1. С. 137–145.

12. Test Yourself 2.0. (2020). Програма для тестування знань школьників и студентів. URL: <http://soft-arhiv.com/load/27-1-0-598>.